

معاون اجتماعی قوه قضائیه در گفت‌وگو با «ایران»:

کوتاهی دستگاه‌ها در پیشگیری از جرایم، نقض حقوق عامه است

قدرت رسانه است که می‌تواند موضوع پیشگیری از جرم را ضریب بدهد و اهمیت این موضوع را در پیگیری کند

گفت‌وگو

گروه اجتماعی

مسئله پیشگیری از جرم و ضرورت کاهش پرونده‌های قضایی از جمله اولویت‌های مهم و راهبردی است که باید در دستور کار همه نهادها و قوا باشد. همچنان‌که چندی پیش رئیس‌جمهور تأکید کرد که ما دستگاهی را نمی‌شناسیم مگر اینکه در موضوع پیشگیری از جرایم مأموریت داشته باشد، اما برای اینکه ابعاد موضوع پیشگیری از جرایم را بررسی و موشکافی کنیم با دکتر اصغر جهانگیر، معاون اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه به گفت‌وگو نشستیم. تأکید ایشان در این گفت‌وگو این است که تحقق پیشگیری از جرایم و مهار پرونده‌های قضایی یک عزم ملی می‌خواهد و نباید مقوله پیشگیری از جرم را صرفاً در محدوده عدلیه دید.

معاون اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضائیه در ابتدای گفت‌وگو اظهار داشت: قوه قضائیه طبق اصل ۱۵۶ قانون اساسی وظیفه پیشگیری از جرایم را بر عهده دارد ولی این بدان معنا نیست که سایر دستگاه‌ها و نهادها وظیفه‌ای در امر پیشگیری از جرم نداشته باشند. در واقع همه دستگاه‌ها به نوعی و به اقتضای مسئولیت‌هایی که دارند باید موضوع پیشگیری از جرم را در دستور کار داشته باشند. همین الان که لایحه برنامه هفتم توسعه در مجلس در دست بررسی نمایندگان محترم است، دو نکته قابل توجه است: یکی اینکه باید مقوله

پیشگیری از جرم به صورت برجسته و پررنگ دیده شود و شرایطی به وجود آید که دستگاه‌ها به وظایف ذاتی‌شان در پیشگیری از جرم ملزم باشند و برای آن تدارک ضمانت اجرایی ببینند. نکته دوم این است که باید بر بودجه دستگاه‌ها در خصوص پیشگیری از جرم نظارت سختی داشت. دستگاه‌هایی هم که به هر دلیل بودجه پیشگیری ندارند باید درصدی از بودجه‌شان را ولویک درصد یا نیم درصد آن را به امر پیشگیری اختصاص دهند و اینجاست که نیازمند اجازه قانونگذار هستیم.

جهانگیر در پاسخ به این سؤال که چگونه می‌توان موضوع پیشگیری از جرایم را به‌عنوان یک اولویت ملی مطرح کرد، گفت: بدون شک رسانه‌ها در این زمینه نقش ویژه و بی‌بدیلی دارند. قدرت رسانه است که می‌تواند موضوع پیشگیری از جرم را ضریب بدهد و اهمیت این موضوع را در سطح ملی پیگیری کند. درخواست ما به‌عنوان قوه قضائیه این است که همه رسانه‌ها اعم از خبرگزاری‌ها، روزنامه‌ها و سایت‌های خبری، هر کدام به صورت روزانه بخشی از خروجی صفحه‌ای از صفحات‌شان را به موضوع پیشگیری از جرم و آگاهی بخشی به افکار عمومی اختصاص دهند. رسانه ملی نیز می‌تواند بسیار اثرگذار باشد و در قالب‌های مختلف هنری و رسانه‌ای، موضوع پیشگیری از جرم را دنبال کند. ابعاد، وسعت و عمق مسئله پیشگیری از جرم بسیار حائز اهمیت است و موضوعات مهمی همچون مسائل حقوقی، اقتصادی، نزاع‌ها و درگیری‌های اجتماعی، مسائل بهداشتی و

انواع سرقت‌ها، معاملات، زمین‌خواری‌ها، حاشیه‌نشینی، آسیب‌های اجتماعی، حقوق مصرف‌کننده، فسادهای اداری و اقتصادی، نزاع‌ها و درگیری‌های اجتماعی، مسائل بهداشتی و

میزان

آسیب‌های جسمانی و... را شامل می‌شود. قطعاً این حجم و عمق از مسائل در حوزه پیشگیری از جرایم نیازمند می‌گردد که نهضت آگاهی بخشی حقوقی نیز در جریان باشد.

معاون قوه قضائیه در پاسخ به این سؤال که آیا در مورد دستگاه‌هایی که در پیشگیری از جرم، ترک فعل یا کوتاهی دارند چاره‌ای اندیشیده شده است یا نه، تصریح کرد: ملاک ما قانون است. قانون باید تدارک ببیند. ضمن آنکه کوتاهی یا دستگاه‌ها در حوزه پیشگیری از جرایم، برخورد‌ها یا الزاماتی را نقض حقوق عامه است. مسائل اجتماعی و موضوع جرم از مسائل دوجوه و چند ساحتی هستند که باید با دقت و ظرافت، ابعاد آن را شناسایی و راه‌حل‌های مختلف ارائه کرد. قانون خوب، بی‌شک می‌تواند راه حل‌ها و تدابیری ببندد که مسیر ترک فعل‌ها و کوتاهی‌ها را ببندد.

جهانگیر همچنین در پاسخ به این سؤال که از فناوری‌ها و هوش مصنوعی در موضوع پیشگیری از جرایم استفاده شده است، گفت: موضوع استفاده از فناوری‌ها و هوش مصنوعی در دستور کار ما است و به دنبال این هستیم که با هم افزایی دستگاه‌های ذریع، این مسئله را هم سرعت و هم وسعت بدهیم. امروز برخی کشورها مثل چین، تجربه موفقی در حوزه استفاده از فناوری و هوش مصنوعی در پیشگیری از جرم دارند. تحولات و تأسیساتی مثل وکیل روباتیک یا قاضی روباتیک بخشی از این پیشرفت‌ها است که در کشور ما هم این روند آغاز شده و زیرساخت موضوعاتی چون دادگاه‌های هوشمند و عدالت دیجیتال و البته نظایران فراهم شده است و البته جوانب قانونی و حقوقی آن هم مدنظر است.

معاون عدلیه در این گفت‌وگو به یک نکته مهم هم اشاره کرد و آن تأثیرات مسائل اقتصادی بر بروز و ظهور ناهنجاری‌ها، آسیب‌های اجتماعی و حاشیه‌نشینی و حتی عیان و نمایان شدن جرایم نوظهور است: دهه گذشته، دهه نوظهور و پرچالش اقتصادی بود که متأسفانه با تعطیلی نسبی اقتصاد مواجه بودیم و همین مسئله مشکلات عدیده‌ای را در شکل‌گیری جرایم و آسیب‌های اجتماعی به بار آورد. وقتی با پدیده بیکاری مواجه هستیم به تبع آن با پدیده بزهکاری نیز مواجه می‌شویم. لذا هر چقدر مشکلات اقتصادی برطرف شود، تأثیر مستقیم و غیرمستقیمی در کاهش جرایم خواهد داشت.

بهبود شاخص‌های اقتصادی در این ماه‌های اخیر این نوبد را می‌دهد که در خیلی از حوزه‌ها شرایط بهتری را در زمینه کاهش جرایم و حاشیه‌نشینی و آسیب‌های اجتماعی داشته باشیم. جهانگیر در پاسخ به سؤال پایانی این گفت‌وگو که چه نکته‌ای را در حوزه پیشگیری از جرایم خیلی مهم می‌دانید، گفت: اگر همه دستگاه‌ها به وظایف و مأموریت‌های خودشان در امر پیشگیری از جرم متعهد باشند و به موازات آن رسانه‌ها و خصوصاً رسانه ملی، پای کار پیشگیری از جرایم بیایند و نهضت آگاهی بخشی و سواد حقوقی در جامعه رونق پیدا کند، بی‌شک یک اتفاق مبارک و تاریخی رخ خواهد داد و امنیت اجتماعی جامعه به صورت همه‌جانبه در نقطه مطلوب قرار خواهد گرفت و این هدف مهم با اتحاد قوا، نهادها و برنامه‌ریزی دقیق، قابل دسترسی است.

بهبود شاخص‌های اقتصادی در این ماه‌های اخیر این نوبد را می‌دهد که در خیلی از حوزه‌ها شرایط بهتری را در زمینه کاهش جرایم و حاشیه‌نشینی و آسیب‌های اجتماعی داشته باشیم

واکاوی روش‌های پیشگیری از وقوع جرم

بیشتر افراد جامعه روش‌های احقاق حقوق تزییع شده خود را نمی‌دانند

اختلاف طبقاتی یکی از مهم‌ترین دلایل برای ارتکاب جرم است و جامعه‌ای که دچار این عارضه باشد، بی‌شک به آمار بالای جرم و جنایت هم دچار است

گزارش

مهاسوقی قلب

روزنامه نگار

پیشگیری از وقوع جرم موضوعی است که هر چقدر هم به آن پرداخته شود، باز هم جای کار دارد. چند سالی است قوه قضائیه صحبت از آمار بالای پرونده‌های موجود می‌کند و در مقابل، مردم هم از اطلاعاتی که در دسترس است سرمنشأ بسیاری از پرونده‌های قضایی البته ارتکاب نوعی از جرم است و همین جاست که می‌توانیم نتیجه بگیریم، آمار به ارتکاب جرم می‌تواند سبب افزایش میزان آسیب‌های اجتماعی باشد، اصلاً می‌توانیم به وضوح بگوییم که این دو در ارتباط تنگاتنگ با یکدیگر قرار دارند. در علم حقوق هر فعل یا ترک فعلی که موجب اخلال نظم در جامعه شود و به موجب قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد، از وقوع جرم است. پیشگیری از جرم هزینه بسیار کمتری نسبت به مجازات دارد، لذا ارجح بر اقدامات کیفری است.

نهادینه کند به نحوی که افراد حتی فکر مجرمانه را به ذهن خویش خطور ندهند.

ماهیت پیشگیری غیرکیفری

«ما در بررسی‌های حقوقی کیفری، محکوم به تفسیر مضیق هستیم و نمی‌توانیم در توضیح آن، اضافه می‌کنیم.» به همین دلیل باید قائل به عدم تسری اقدام کیفری به پیشگیری باشیم و این یعنی اینکه کیفر، جنبه همه‌جانبه پیشگیری نخواهد داشت. پیشگیری غیرکیفری به این معناست که ما بدون کیفر و مجازات فردی و بدون اینکه حیثیت شخص را فدای جامعه نماییم و او را درس عبرت دیگران قرار دهیم موجب عدم وقوع جرم را در جامعه نهادینه کنیم و به همین دلیل به مجازات به چشم عملی که موجب پیشگیری از وقوع جرم شود نگاه نمی‌کنیم.»

به اعتقاد این حقوقدان، پیشگیری غیرکیفری اقداماتی است که قبل از وقوع جرم اعمال می‌شود و معمولاً ماهیت اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی دارد و هدف از آن جامعه‌پذیری و قانونمند شدن افراد است. این اقدامات می‌تواند شامل موارد ذیل باشد:

● اقدام در جهت رفع حوائج و نیازهای اصلی و اساسی افراد. انسان موجودی است که رفتارهایی تغییرپذیر و البته جامعه‌پذیر دارد و مسلماً زمانی که احساس خطر کند، امکان بروز رفتارهای ناهنجار بیشتر از هر زمان دیگری است. پس مهم‌ترین وظیفه حاکمیت ایجاد فضای امن و کاهش خطرات برای افراد است. فضای امن شامل امنیت شغلی، اجتماعی و اقتصادی است. کسی که در محل کار خود احساس دوام و بقا نکند و هر لحظه خود را در معرض اخراج و بیکاری و... ببیند، یقیناً جهت تأمین مایحتاج خود در همان محل کار دست به ارتکاب جرم می‌زند تا هرچه بیشتر عوارض بیکار شدن را بکاهد و یا کارمندی که بیم اخراج نداشته و امنیت شغلی نیز دارد ولی به واسطه مکفی نبودن حقوق و عدم تعادل بین درآمد و هزینه نمی‌تواند پاسخگوی خانواده

خود باشد، در واقع امنیت اقتصادی نداشته و هر لحظه در معرض ارتکاب جرم است. ● اقدام در جهت برخورداری افراد جامعه از عدالت اجتماعی و جلوگیری از اختلافات طبقاتی. اختلاف طبقاتی یکی از مهم‌ترین دلایل برای ارتکاب جرم است و جامعه‌ای که دچار این عارضه باشد، بی‌شک به آمار بالای جرم و جنایت هم دچار است. ثروت‌های بادآورده و نجومی، رانت‌های شغلی، نابرابری

در استفاده از امکانات و خدمات عمومی، تبعیض در ارائه تسهیلات بانکی، عدم تقسیم صحیح سرمایه، ناعدالتی در تقسیم شغل، رابطه سالاری به جای شایسته سالاری و... نتیجه‌ای جز تشدید اختلاف طبقاتی و بالطبع بروز جرم و جنایت به قصد کاهش این اختلاف و دست یازیدن به سرمایه و ثروت ندارد. ● اقدام در جهت تحکیم کبان خانواده. برخی قوانین هرچند به قصد حمایت از خانواده وضع

مهتر

- اقدام جهت رفع حوائج و نیازهای اصلی و اساسی افراد
- اقدام جهت برخورداری افراد جامعه از عدالت اقتصادی و اجتماعی و قضایی یکسان و کاهش اختلافات طبقاتی
- اقدام در جهت تحکیم کبان خانواده و جلوگیری از متلاشی شدن خانواده به دلایل مختلف از جمله دلیل اقتصادی
- آموزش قوانین و هنجارهای اجتماعی از دوران ابتدایی تا پایان دوره متوسطه

امروزه در کتب درسی کمتر نشانه‌ای از آموزش قوانین حتی به صورت ابتدایی و کلی و مفهومی می‌بینیم. در دبیرستان‌ها به فراخور رشته‌ای که در آن قرار دارد، حقوق زوجیه مانند اجرت المثل ایام زن‌شویی یا نفقه، برای مثال کدام کشورها بابت تأمین مخارج زن مانند هزینه پوشاک و خوراک و درمان و مسکن از وی رسید دریافت وجه و خدمات مطالبه می‌کند؟ همسر، عبارت «بابت نفقه فلان ماه» درج می‌شود که اگر چنین باشد، خانواده مفهوم عام خود را از دست خواهد داد ولی متأسفانه در عمل شاهدیم که چنانچه زوجیه مطالبه نکند دادگاه با ارجاع امر به کارشناس رسمی دادگستری از زوج مطالبه رسید و فیش بانکی و گواه و امثال آن می‌کند که مستقیماً با کبان خانواده مفهوم خانوده و ارج و قرب آن در منافات است. لذا وضع قوانین صحیح و متناسب و البته به‌روز شده یکی از راه‌های نتیجه‌بخش از جهت پیشگیری از وقوع جرم است.

دعوی قرار گرفته و ناچار به ادامه این مسیر تا وقوع طلاق شود و هم قولی که قانونگذار به زوجه بابت دین ممتاز بودن مهریه و وصول آن داده بود عملی نشود و باقی بماند. مطالبه‌ای که به سختی منتهی به وصول بخش ناچیزی از آن در دراز مدت گردد تا جایی که ناچار به بذل شود و چه بسا همین مقررات موضوعه و نحوه اجرای آن موجب تشدید اختلافات زوجه و زوج و توسل آنها به اقدامات تلافی‌جویانه، ابتدایی، تحریک‌آمیز و نظایران شود و همچنین قواعد غیرمنطقی در مطالبه و وصول حقوق زوجیه مانند اجرت المثل ایام زن‌شویی یا نفقه، برای مثال کدام کشورها بابت تأمین مخارج زن مانند هزینه پوشاک و خوراک و درمان و مسکن از وی رسید دریافت وجه و خدمات مطالبه می‌کند؟ همسر، عبارت «بابت نفقه فلان ماه» درج می‌شود که اگر چنین باشد، خانواده مفهوم عام خود را از دست خواهد داد ولی متأسفانه در عمل شاهدیم که چنانچه زوجیه مطالبه نکند دادگاه با ارجاع امر به کارشناس رسمی دادگستری از زوج مطالبه رسید و فیش بانکی و گواه و امثال آن می‌کند که مستقیماً با کبان خانواده مفهوم خانوده و ارج و قرب آن در منافات است. لذا وضع قوانین صحیح و متناسب و البته به‌روز شده یکی از راه‌های نتیجه‌بخش از جهت پیشگیری از وقوع جرم است.

وهله نخست متوجه تصبیع حق خود نمی‌شوند و ثانیاً روش‌های احقاق حقوق تصبیع شده خود را نمی‌دانند. حال با توجه به موارد فوق به نظر می‌رسد که محول نمودن این وظایف خطیر به قوه قضائیه با هدف پیشگیری از جرم در بند ۱ اصل ۱۵۶ قانون اساسی اساساً اجرائی و اصلاح‌نماید در اختیار ندارد، نه توان وضع قانون دارد و نه قادر به اعمال برابری اقتصادی و معیشتی مردم است و نه امکان اصلاح سیستم آموزشی و تنظیم کتب درسی را دارد. با توجه به موارد گفته شده، اراده به پیشگیری از وقوع جرم نیازمند اراده اساسی از طرف هر سه قوه است:

- ۱- قوه مقننه با وضع قوانین جدید و به‌روز و متناسب جامعه امروزی و همزمان اصلاح قوانین قدیمی و فرتوت که بعضاً حدود یک قرن از وضع آن گذشته است (مانند قانون مدنی که مصوب ۱۳۰۷ خورشیدی است).
- ۲- قوه مجریه با اجرای درست قوانین و تقسیم صحیح سرمایه و ارائه برابر امکانات دولتی و عمومی و تسهیلات به آحاد مردم.
- ۳- در نهایت قوه قضائیه با برخورد صحیح و برابر با بزهکاران و اعمال کیفر و تطبیق مناسب و صحیح مجازات قانونی و در نظر گرفتن اوضاع و احوال مرتکب جرم از هر لحاظ و پژوهش‌های واقعی در راستای کشف علل بروز رفتار مجرمانه و گزارش به قوای مقننه و مجریه جهت بررسی قوانین و نحوه اجرای آن گام مهمی در پیشگیری از وقوع جرم بردارد.

در پایان باید گفت هدف این بود که اثبات شود ارتکاب جرم دارای علل و دلایل عدیده‌ای است که نیاز به بررسی کارشناسی و پژوهش‌های بنیادی و اساسی دارد. پیشگیری است و جامعه‌ای که در صدر رفح نواقص باشد، مجبور به پذیرش هزینه‌های ناشی از مجازات نمی‌شود.